

Перепелюк Тетяна,

*к. психол. н., доцент Уманського державного педагогічного
університету імені Павла Тичини, Україна*

Демчук Оксана,

*ст. викладач кафедри психології Уманського державного педагогічного
університету імені Павла Тичини, Україна*

ПРОФЕСІЙНЕ ЗРОСТАННЯ ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ ЗАГАЛЬНООСВІТНІХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ

Професійне зростання педагогів безумовно призводить до покращення їхньої професійної майстерності, підвищення компетентності, кар'єрного росту, іміджу працівника, наближення до ідеалів культури, вершин професіоналізму, творчої самореалізації, покращення матеріального становища.

Нині в педагогічній та психологічній науці для характеристики професійної майстерності, широти інтересів використовують поняття «компетенція», «компетентний», «компетентність».

Постійні зміни в професійних структурах роблять проблему професійного зростання педагога не менш актуальною, ніж шкільне навчання і підготовка фахівців. Актуалізуються завдання становлення нової професійної компетентності кадрів освіти, формування педагога нового типу і стилю професійної діяльності.

Поняття «компетентність» (лат. *competens* – відповідний, здібний) означає коло повноважень будь-якої посадової особи чи органу; володіння знаннями, досвідом у певній галузі.

За останні роки з'явилися концепції внутрішньошкільного розвитку професійної компетентності вчителя (С. Бережна, М. Гончар, Н. Зверєва) та нові ідеї внутрішньошкільної системи підвищення професійної компетентності педагога: взаємодія методичної і психологічної служб школи (Е. Васильєвська); створення умов для професійного зростання кожного вчителя (Р. Лебедева, Д. Левітес); підвищення кваліфікації вчителів за модульним принципом (У. Маркєєва); створення сприятливого професійного середовища для навчання

кадрів (Н. Немова); вдосконалення системи методичної роботи в школі (В. Симонов); вивчення труднощів у роботі вчителя (М. Чикурова).

Обов'язковими умовами внутрішньошкільної системи розвитку й підвищення професійної компетентності вчителів учені визначають такі: врахування специфіки освітнього закладу та контингенту учнів; наявність системи стійкої внутрішньої мотивації і комплексного, диференційованого, гнучкого й оперативного стимулювання до професійного розвитку; організація індивідуальної роботи з учителями; систематичний моніторинг динаміки розвитку компетентності, характеру одержуваних результатів, змін у діяльності вчителів, а також вплив цих змін на рівень навчальних досягнень учнів, їхній розвиток та ставлення до школи (до вивчення предмета); ретельний відбір змісту теоретичних знань, індивідуалізації і психологізації навчального процесу; дотримання головного принципу ефективного управління: метою управлінської діяльності на кожному рівні управління є створення умов тими, хто управляє, для успішної діяльності тих, ким управляють.

Автор психологічної концепції професіоналізму А. Маркова, яка працює над визначенням психологічних критеріїв, рівнів, етапів просування людини до професіоналізму, вважає, що професійно компетентною людиною є та, яка: успішно розв'язує завдання навчання й виховання, готує для суспільства випускника з бажаними психологічними якостями [1, с. 34]. Серед таких якостей виділяють:

- задоволена професією;
- досягає бажаних результатів у розвитку особистості учнів;
- має й усвідомлює перспективу свого професійного розвитку;
- відкрита для постійного професійного навчання;
- збагачує досвід професії завдяки особистому творчому внеску;
- соціально активна в суспільстві;
- віддана педагогічній професії, прагне підтримувати навіть у складних умовах її честь і гідність, професійну етику;
- готова до якісної та кількісної оцінки праці, уміє це робити.

Важливу роль у створенні творчої атмосфери в педагогічному колективі, удосконаленні професійної майстерності вчителів відіграє стимулювання діяльності педагогів.

Не можна правильно побудувати роботу з педагогічним колективом з питань підвищення їхньої професійної майстерності без урахування таких чинників:

- знання рівня освіченості, професійної підготовки кожного вчителя, його інтересів та здібностей;
- створення в колективі атмосфери поваги і довіри до вчителя, вияв уваги до його потреб і запитів;
- здійснення постійного духовного взаємозв'язку в діяльності педагогів, учнів, батьків;
- всебічне сприяння самоутвердженню вчителя в колективі, підвищенню його фахової підготовки;
- допомога вчителю в усвідомленні, узагальненні свого досвіду на основі синтезу теорії і практики [2, с. 32].

Урахування цих факторів є надійною гарантією підвищення ефективності навчально-виховного процесу.

На всіх рівнях професійного зростання необхідно створювати умови для розвитку інтелекту і творчих здібностей особистості педагога, підготовки його до саморозвитку своєї особистості та професійної діяльності, до самореалізації в умовах власної педагогічної системи, до життя у відкритому суспільстві.

Самоосвіта – самостійна цілеспрямована пізнавальна діяльність, керована самою особистістю; придбання систематичних знань у якій-небудь галузі науки, техніки, культури, політичного життя тощо.

Основними характеристиками самоосвіти вважаються:

- вільний вибір кола проблем;
- самостійна робота з різними джерелами інформації;
- рухливий обсяг знань, обмежений ступенем інтересу до вибраного предмету.

В основі такої розумової роботи лежать особисті схильності, безпосередні інтереси, які обумовлені, в кінцевому рахунку, соціальними, економічними і культурними потребами. Самоосвіта – один із засобів самовиховання. Основні види самоосвіти: загальна, спеціальна (професійна), політична. Основна форма самоосвіти – вивчення наукової, науково-популярної, навчальної, художньої та іншої літератури, участь у науково-дослідній роботі. Самоосвіта для педагога – «це усвідомлена потреба в постійному вдосконаленні своєї професійної діяльності з акцентом на її соціалізацію, на створення умов для розвитку особистості і соціально значущих якостей вчителя та особистості кожного учня» [3, с. 18].

Основними компонентами готовності людини до самоосвіти є:

- 1) наявність емоційно-особистісного апарату самоосвіти, який впливає на систематичність і послідовність здійснення процесу самоосвітньої діяльності;
- 2) система знань і умінь, відбивають міру інтелектуального розвитку особистості;
- 3) узагальнені вміння особистості цілеспрямовано працювати з основними джерелами інформації;
- 4) організаційно-управлінські вміння;
- 5) сформованість психологічних якостей, необхідних для самоосвіти (цілеспрямованість, наполегливість тощо) [4, с. 176].

Отже, педагогічна освіта з'єднує всі рівні та ступені навчання і належить до системи складних, інколи дуже жорстких соціально-економічних, політичних і культурних відносин, «...тому перед педагогом постає складне завдання: відповідати потребам і запитам особистості й суспільства, бути конкурентоспроможним на ринку освітніх послуг і виконувати свою місію сіяча розумного, доброго, вічного» [5, с. 16].

Список використаних джерел

1. Маркова А. К. Психология профессионализма / А. К. Маркова. – М. : Международный гуманитарный фонд «Знание», 1996. – 308 с.
2. Перехейда О. Стимулювання професійної майстерності педагога – важливий чинник управління / О. Перехейда // Рідна школа. – 2004. – № 5. С. 30–32.

3. Санжарівська Н. В. Самоосвітня діяльність педагогів / Н. В. Санжарівська // Управління школою. – 2010. – № 8. – С. 17–19.

4. Байкова Л. А. Педагогическое мастерство и педагогические технологии: Учеб. пособие / Под ред. Л. К. Гребенкиной, Л. А. Байковой. – 3-е изд., испр. и доп. – М. : Педагогическое общество России, 2000. – 251 с.

5. Сисоєва С. Педагогічні технології: проблеми, пошуки, перспективи впровадження / С. Сисоєва // Педагогіка і психологія професійної освіти. – 2002.– № 6. – С. 15–26.